

LA SOBREDIMENSIÓ DE LA INSEGURETAT

JORDI SÁNCHEZ PICANYOL

Sociòleg i director de la Fundació Jaume Bofill

Parlar de la percepció de la societat pel que fa a la inseguretat és difícil ja que, d'alguna manera, darrere la societat també hi ha les visions dels integrants dels cossos de seguretat o de les institucions mediàtiques. Així, doncs, cal fer un cert equilibri complicat sabent que parlem de tots nosaltres, per tant també dels cossos de seguretat, de les víctimes i dels professionals dels mitjans de comunicació.

D'entrada, i com a primera reflexió, podem afirmar que la societat que no està directament a la primera línia d'aquest tema —com són els periodistes, policies o víctimes— pateix una conseqüència negativa en tot aquest debat.

Ho pateix, d'una banda, per una deixadesa notòria dels espais de poder de les institucions públiques que, conscientment o no, moltes vegades han deixat de fer *pedagogia* per fer sovint *demagògia*. I això té una conseqüència negativa envers el *ciudadà espectador* davant d'aquest esdeveniment.

Igualment ho pateix per l'allau de notícies d'aquesta naturalesa tractades en formats més propis d'*entreteniment* que d'*informació*, subratllant la diferència entre premsa escrita i mitjans audiovisuals. Aquests últims tenen una enorme responsabilitat en tota una determinada percepció que s'està construint, sense oblidar la responsabilitat dels mitjans escrits.

I, a l'últim, la societat que no està a primera línia també és víctima dels nostres mateixos fantasmes, tòpics, rumorologia, etc., que al capdavall ens aporta una visió molt poc matisada de les coses, al marge de la certesa o no dels fets. No només a Catalunya, sinó en general, hi ha una tendència a sobredimensionar la inseguretat. S'oblida que aquesta és una realitat objectiva i oblidem també que la sensació percebuda de la inseguretat és molt superior a les experiències victimitzadores viscudes.

Això passa en molts altres àmbits, es pot fer una analogia a la sensació de com va la societat. La major part d'enquestes projecten un pessimisme col·lectiu que ens acompanya. Per contra, quan se'ns pregunta com es va en el terreny individual les respostes solen ser més positives. És una paradoxa que ens acompanya en molts àmbits. També en aquest que ens ocupa.

Tot això vol dir que hem construït una realitat percebuda a partir de la qual jutgem, valorem, etc. Tot i així, quan sortim al carrer, no la vivim ni la percebem en el nostre dia a dia. Quantes persones han estat víctimes d'algun acte de violència en els darrers sis mesos? Probablement ben poques, tot i que la sensació d'inseguretat és molt present.

A què es pot atribuir això? Crec que hi ha un factor que s'ha accentuat molt els últims temps i que també és tradicional en la vida política. El fet és que hem avançat amb unes regles del joc que són molt més progressistes i avançades del que globalment estem disposats a tolerar. Per contra, les institucions públiques i molt directament els representants polítics i també els mitjans de comunicació, sobretot els opinadors, han i hem renunciat a fer pedagogia. És a dir, ens costa explicar que hi ha determinades regles del joc que eviten que un determinat individu pugui entrar a la presó per un fet que hom pot interpretar com a delictes.

Hi ha el cas, ja comentat diverses vegades, de l'agressor de la noia equatoriana als Ferrocarrils de la Generalitat. Les intervencions que van arribar des de les més altes esferes governamentals, que opinaven o demanaven que l'agressor havia d'entrar a presó, eren desajustades a les possibilitats legals que acabés a la presó.

De tot plegat, què va quedar en l'opinió pública? La sensació que la justícia no fa la feina que ha de fer, la generació d'inseguretat i una determinada manera de veure les coses. S'ha parlat de mitjans, però també és important girar el focus cap a les institucions públiques on falta, com en d'altres àmbits, valentia, pedagogia i coratge per explicar a la gent del carrer la realitat de les coses.

Lligat amb això, hi ha una baixa confiança crònica respecte a la justícia. No es creu en la justícia, no es creu que faci bé la seva feina. La policia està ben valorada com a cos, tot i que hi ha dubtes en la seva eficàcia, però si veiem les enquestes la justícia no està al capdamunt. Per tant, tot això acaba ajuntant-se i generant les percepcions que estem comentant.

Després cal dir que hi ha una altra responsabilitat política més greu. Històricament, no només a Catalunya com a país sinó arreu, la seguretat ha estat una moneda de canvi del debat i la discussió política. I s'ha jugat molt irresponsablement amb aquests temes. Per citar un exemple punyent, a la segona meitat de la dècada dels noranta, un ministre per poder justificar algunes mesures legislatives va atribuir a la immigració una capacitat delictiva arran d'una sèrie d'intervencions més relacionades amb algunes accions administratives sobre documentació que no pas sobre un delictes amb ús de violència o similars.¹² Allò va ser útil i funcional per a un moment determinat i un objectiu polític en concret però a la llarga va ajudar a consolidar el tòpic «immigració igual a delictes».

12. Jaime Mayor Oreja va ser nomenat ministre de l'Interior el 1996 i va exercir el càrrec fins al 2001. En aquest període es va discutir i aprovar l'anomenada Llei d'estrangeria (Llei orgànica 8/2004, de 22 de desembre, de reforma de la Llei orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social).

La seguretat és moneda de canvi en el debat polític, per tant caldria plantejar com reconduir això. És evident que és més freqüent en un espai polític que en d'altres. En aquest cas la seguretat s'associa més amb l'esfera de valors conservadors però, a la vegada, se li pot retreure a l'esquerra que fins ara no ha sabut construir un model propi de seguretat adequat.

I finalment tenim el paper dels mitjans de comunicació. Crec que els mitjans escrits juguem més, per la seva mateixa influència de mercat, com a moneda de canvi en el joc polític que sobre la ciutadania. Això és així per la incidència dels dossiers de premsa que arriben als despatxos i oficines dels nostres representants.

No vull acabar sense recordar els espais televisius, els magazins, que en horaris de tarda bombardegen determinats segments de població i que converteixen un fet delictiu, en la portada, reportatge i obertura del dia. Això ajuda clarament a generar inseguretat.

Aquí hi ha clarament la pregunta: quin paper hi tenen els mitjans de comunicació? Com es barregen entreteniment, notícia, espectacularitat? La resposta no és simple ni còmoda i ben segur que per fer-la ben feta hauríem de reflexionar també des de la perspectiva deontològica dels professionals del periodisme.

Per acabar vull fer un parell d'observacions que poden semblar marginals però que en la meva opinió no ho són:

- a) la societat construeix rumorologia: els rumors funcionen i els fem circular;
- b) la manera d'evitar aquests rumors i estereotips és que les institucions que tenen projecció pública intentin assumir una acció de certa pedagogia i rigorositat, i també procurar no generar falses alarmes ni victimitzacions excessives, encara que no se n'obtingui un resultat immediat.